

УДК 364 (477)
JEL Classification H55, H56, H57, I38, J23
DOI 10.33111/sedu.2022.50.056.070

*Перегудова Тетяна Вячеславівна**

СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФЕРТИ: ОБУМОВЛЕНІСТЬ ЗАЙНЯТІСТЮ У ВОЄННІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Анотація. Стаття присвячена удосконаленню системи соціального захисту населення в контексті дії інституту обумовлених соціальних трансфертів. Проаналізовано втрати економіки через військові дії на території України та зміни у соціальному захисті для підтримки доходів населення. Розглянуто особливості інституту обумовлених соціальних трансфертів у системі соціального захисту. Визначено можливості інституалізації даного інституту через обумовленість зайнятстю, суспільно-корисною діяльністю, що є важливим у воєнній економіці України. Сформуовано пропозиції щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення реалізації соціального захисту через соціальні трансферти, обумовлені зайнятстю, що, на думку авторки, є важливим у контексті трудової мобілізації та посилення соціально-трудоваї інклюзії населення під час та після війни для підтримки та відновлення економіки.

Ключові слова: соціальні трансферти; соціальний захист; зайнятість; військовий стан; економіка; ринок праці.

Вступ. Одним із викликів війни в Україні через вторгнення Росії 24 лютого 2022 р. є колосальні економічні втрати. За різними оцінками Україна може втратити від 20 % до 50 % ВВП у 2022 р. Припинення економічної діяльності підприємств та скорочення потужностей діючих загострило проблеми на національному ринку праці, наслідком чого стало збільшення незайнятого населення та зниження рівня доходів. За даними дослідження Міжнародної організації з міграції ООН, проведеного наприкінці березня, доходи українців зменшилися на 50 % порівняно з рівнем на початку лютого, 20 % людей втратили за цей час усі свої джерела доходів [1].

За результатами соціологічного дослідження «Шосте загальнонаціональне опитування: адаптація українців до умов війни» серед українців, які мали роботу до війни, 53 % сьогодні не працюють, 45 % продовжують працювати, 22 % працюють у звичному режимі, 21 % – віддалено або частково, лише 2 % знайшли собі нову роботу. Економічне становище внаслідок війни не змінилося лише у 18 % громадян, у 52 % значно погіршилося, у 28 % скоріше погіршилося [2, с. 9].

* Перегудова Тетяна Вячеславівна — кандидат екон. наук, доцент, старший науковий співробітник, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (м. Київ, Україна), ORCID 0000-0002-3093-6104, ptv_tat@ukr.net

Згідно з даними звіту про внутрішнє переміщення в Україні, сформованого Міжнародною організацією з міграції різко зменшилися доходи домогосподарств внутрішньо переміщених осіб (ВПО). 13 % переміщених домогосподарств повідомили, що їхній дохід до 24 лютого 2022 року становив менше ніж 5 000 грн на місяць, нині 61 % домогосподарств ВПО повідомляють, що з початку війни їхній дохід став менше 5 000 грн на місяць. Понад третину домогосподарств ВПО зазначили, що за останній місяць вони не отримали жодного доходу [3, с. 4].

На посилення соціальної захищеності та вирівнювання доходів населення Урядом України було вжито відповідні заходи. Було прийнято низку нормативно-правових актів, спрямованих на додаткові податкові стимули, кредитні канікули для підтримки бізнесу під час війни; на сприяння працевлаштуванню ВПО; на створення умов для забезпечення продовольчої безпеки та організацію трудових відносин в умовах воєнного стану; на соціальний захист та соціальне забезпечення населення. Уряд реалізовує масштабну програму Президента України з допомоги українцям, які вимушено покинули свої домівки через бойові дії. Президент України В. Зеленський зазначив про державну допомогу у відбудові зруйнованого житла. Такі дії безумовно є важелем підтримки економіки, соціального захисту населення та повернення громадян після війни.

В той же час, економічні спади в економіці України, що сформувалися в наслідок нового виклику – військові дії, потребують соціальної свідомості працездатних громадян України, що обумовлює удосконалення системи соціального захисту з наданням соціальних трансфертів, обумовлених суспільно-корисною діяльністю.

Війна серед інших питань обумовила активне обговорення підтримки економіки та посилення соціального захисту населення. Оцінці економічних втрат України внаслідок збройної агресії Росії присвячено доповідь директора Інституту економіки та прогнозування НАН України В. Гейця, який наголосив як на проблемі втрат людського капіталу, надходжень до ВВП, так і на тому, що війна в Україні спричинить шок для глобального постачання продовольства [4].

Питання підтримки економіки, збереження людського капіталу у період війни в Україні порушує багато вітчизняних вчених. Так, у наукову дискусію стосовно послаблення негативних наслідків на економіку України вступили такі вчені України, як: директорка Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України Е. Лібанова, яка у своїй публікації «Война с Россией: как дать работу беженцам и что делать потом» визначає першочергові дії у напрямі збереження людського потенціалу [5]; академік Б. Данілішин, який окреслює напрями підтримки бізнесу в умовах війни [6]; О. Снігова, яка розглядає можливості модернізації економіки країни після війни [7].

Важливим у контексті підтримки споживчого попиту залишається підтримка доходів населення, що здійснюється через систему соціального захисту та за допомогою соціальних трансфертів, чому присвячено публікації таких науковців, як: І. Гнібіденко [8], О. Комарова [9], В. Попович, О. Романюк, К. Рубановський, Л. Чорній [10] та інші.

Постановка завдання. Нечувані реалії, пов'язані з наслідками війни для економіки та ринку праці України, потребують подальших наукових розробок щодо пошуку механізмів відновлення повоєнної економіки та удосконалення системи соціального захисту. Військовий стан обумовив переведення економіки на військові рейки. Потребує на інституалізацію і система соціального захисту, яка за останні дні притерпіла змін. Варто зазначити, що урядом вживаються важливі заходи з підтримки економіки, відновлення соціальної інфраструктури, забезпечення соціального захисту населення. В той же час, досліджуючи питання підтримки доходів населення, важливо розглянути особливості інституту обумовлених соціальних трансфертів у системі соціального захисту, ресурси якого не використано.

В своїй публікації «Как государство может поддержать бизнес в условиях войны» академік Б. Данилишин серед інших важливих проблем порушив питання залучення максимальної чисельності працездатного населення до зайнятості, так званої мобілізації до праці, що сприяє забезпеченню тих економічних потреб, які виникли під час війни [6]. Продовжуючи дані міркування, вважаємо, що в Україні є інституційні резерви забезпечення такої трудової мобілізації. На нашу думку для підтримки соціальної сфери та економіки необхідно сформувавши механізм загальної трудової мобілізації, який має полягати у тому, щоб посилити залучення незайнятого населення і населення, яке може бути додатково зайняте у неробочий час, до громадських, інфраструктурних робіт, пов'язаних із ліквідацією наслідків військових дій, підтримкою економіки відповідно до нових потреб ринку праці. Соціально значимі функції мають виконувати не тільки волонтери, а всі працездатні громадяни. Це можливо забезпечити через впровадження інституту соціальних трансфертів, обумовлених зайнятістю, та розширення функцій Управління праці та соціального захисту населення та Державної служби зайнятості України у напрямі надання послуг професійної підготовки, перекваліфікації на професії, які потребує військова економіка не тільки особам з числа офіційних безробітних, а й з числа незайнятого населення.

Мета статті – обґрунтувати інституалізацію обумовлених соціальних трансфертів шляхом встановлення умови бути залученим до суспільно-корисної діяльності, що є актуальним у контексті розвитку інклюзивного суспільства та в умовах воєнної економіки України, яка потребує на трудову участь населення для ліквідації наслідків війни та відновлення економіки.

Для інституалізації системи соціального захисту у напрямі посилення соціальної відповідальності населення шляхом трудової інклюзії та обґрунтування соціальних трансфертів, обумовлених зайнятістю, використано методи системного аналізу, синтезу та наукового абстрагування. Для аргументації економічних та соціальних ефектів впровадження соціальних трансфертів, обумовлених зайнятістю, використано метод структурно-інституціонального аналізу. Для узагальнення особливостей інституту обумовлених соціальних трансфертів були використані такі методи, як: системний, структурно-функціональний аналіз.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти України в частині соціального захисту та зайнятості населення, наукові праці провідних уче-

них-економістів, статистичні дані Державної служби статистики України, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Міжнародної організації з міграції ООН та інших міжнародних статистичних баз, інформація Міністерства соціальної політики України, Міністерства економіки України, результати соціологічних досліджень тощо.

Результати. Важливу роль у вирівнюванні доходів населення відіграють грошові соціальні трансферти, значення яких збільшилося під час спаду в економіці внаслідок війни в Україні. Протягом трьох місяців 2022 р. для вирівнювання доходів населення на соціальні виплати було спрямовано майже 78,1 млрд. грн [11], при тому, що заплановано в Держбюджеті України на 2022 р. 320100,0 млн грн [12].

Збільшення масштабів збільшення видатків у 2022 р. пов'язане у зв'язку з підвищенням рівня соціальних стандартів, до яких прив'язано соціальну допомогу, розміру грошової допомоги ВПО (Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 332) та збільшенням їх масштабів внаслідок загрози життю через військову агресію Росії в Україні, наданням роботодавцям компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування ВПО внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні (Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 331), компенсацією витрат населенню за тимчасове розміщення ВПО, які перемістилися у період воєнного стану (Постанова КМУ від 19 березня 2022 р. № 333) тощо [13-15].

Безумовно, соціальні трансферти є важливим інструментом зменшення бідності населення, вирівнювання доходів та сприяння соціальній інклюзії, є зобов'язанням уряду щодо соціальної підтримки населення і є безумовно позитивним аспектом. Одночасно, наслідком війни стало зменшення надходжень у бюджет через зменшення економічної активності та багатьох податкових преференцій, які були заявлені урядом для підтримки бізнесу та населення. Крім зменшення надходжень у бюджет Україна зазнала колосальних прямих інфраструктурних збитків та зіткнулася з гуманітарними проблемами.

За оцінками Міністерства економіки України та KSE (Київська школа економіки) загальні втрати економіки через війну в Україні, враховуючи як прямі втрати так і непрямі втрати (зниження ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо), коливаються від \$564 млрд до \$600 млрд [16].

Ще однією з проблем національної економіки є чергове посилення трудової вичерпності через зовнішню та внутрішню міграцію як наслідок евакуації через військові дії та мобілізацію. За даними Міжнародної організації з міграції ООН станом на 3 травня усього майже 13,7 мільйона українців покинули свої домівки, з них за межі України виїхали понад 5,6 мільйона людей [17].

Апріорним фактом є те, що, крім того, що є обов'язок держави перед людиною, так є і обов'язок людини перед державою, суспільством. Війна не тільки створила низку економічних проблем, вона змінила інфраструктуру ринку праці та соціальну свідомість, що має відобразитися на зміні соціально-трудоких відносин та удосконаленні системи соціального захисту працездатного населення у

напрямі соціально-трудового залучення до суспільно-корисної діяльності. Виникла потреба у соціально значимих видах робіт соціального, інфраструктурного та військового характеру. У воєнний час трудові відносини регулюються Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (від 15.03.2022 № 2136-IX), яким визначено особливості укладання та розірвання трудового договору, зміни умов праці, обліку часу роботи та відпочинку, оплати праці тощо [18].

Враховуючи нові соціально-економічні реалії формується новий соціальний запит держави. За нашими дослідженнями є резерви залучення населення до суспільно значимих робіт, що пов'язано з інституціоналізацією соціальних трансфертів для підвищення соціальної якості. Вивчення соціальних практик вказує на те, що інструмент соціальних трансфертів широко використовуються в системі вирівнювання доходів населення.

Соціальні трансферти – це гарантована державою, безоплатна допомога (у натуральній та грошовій формах) малозабезпеченим верствам населення, (що вже/або ще не працюють), яка надається та регулюється законодавчими документами з метою підтримки на належному рівні особистісного (фізіологічного, соціально-психологічного та морального) відтворення, враховуючи соціальні стандарти та нормативи [9].

Соціальні трансферти є важливими і для того, щоб пом'якшити наслідки війни для громадян країни. В той же час, більш дієвим у сенсі підвищення якості формування, використання людського капіталу та соціальної інклюзії є інститут обумовлених соціальних трансфертів (ОСТ), оскільки він впливає на соціальну поведінку домогосподарств-отримувачів допомоги. ОСТ – це соціальна допомога у грошовій або негрошовій формі бенефіціарам для підвищення якості життя з умовою їх цільового використання на конкретні товари та послуги. Такі умови можуть бути різними: витрати на навчання, медичні послуги, певний перелік товарів та послуг. Такі вимоги необхідні для формування певної соціальної поведінки населення. Умови використання ОСТ можуть бути різні, що пов'язано з вирішенням певних соціальних проблем.

Прикладом ОСТ було використання 1000 грн в межах програми є-підтримка за вакцинацію для профілактики від Covid-19. Наразі, під час війни, програма не має обмежень. Як зазначив віце-прем'єр-міністр цифрової трансформації М. Федоров: «...зараз кожна гривня може врятувати чиєсь життя або суттєво допомогти» [19]. Більш детально питання інституту обумовлених соціальних трансфертів та можливості його використання в системі соціального захисту ми розглянемо в подальших публікаціях. Зараз вважаємо за необхідне звернути увагу на такий аспект як обумовленість зайнятостю та формування механізму залученості населення до суспільно-корисної діяльності в контексті потреб військової економіки.

Незважаючи на широкий спектр досліджень із питань соціального захисту, однією з важливих задач залишається удосконалення інституційного забезпечення підвищення рівня соціальної інклюзії, що потребує на удосконалення дії такого інституту як соціальні трансферти шляхом переведення їх у систему

ОСТ, а з урахуванням інклюзивних аспектів має бути встановлено обумовленість зайнятістю, що можливо шляхом розширення охоплення соціальною допомогою та посилення співпраці між такими інститутами як Державна служба зайнятості України, Управління праці та соціального захисту населення, державою та роботодавцями.

Прикладом соціальних трансфертів, обумовлених зайнятістю, до недавнього часу було надання соціальної допомоги працездатним ВПО. Так, згідно з Постановою КМУ № 505 (яка на разі втратила чинність, підставою для цього стало затвердження Постанови Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 332) однією з вимог отримання грошової допомоги працездатними ВПО була обов'язкова офіційна зайнятість, що, на наш погляд, є інклюзивним аспектом соціального захисту. Тобто працездатна особа працездатного віку для того, щоб отримувати соціальну допомогу має робити відповідні соціальні внески, що стимулює працювати в умовах формальної зайнятості та бути платником податків. Цілком справедливим є надання часу для пошуку роботи з подальшим обмеженням розміру допомоги, про що було зазначено у п. 7 цієї постанови [20].

Збільшення обсягів соціальних трансфертів під час війни в Україні безумовно сприяє вирівнюванню доходів та підтримці купівельної спроможності населення. Разом з тим, варто зазначити, що одним із негативних аспектів щедрих соціальних виплат є формування утриманського підходу та переведення соціальної допомоги у статус безумовного базового доходу. І ще важливим є те, що в умовах трудової вичерпності значна частина отримувачів соціальної допомоги є працездатним населенням, яке в умовах війни не може бути осторонь соціальних та економічних проблем, які виникли в країні.

За дослідженнями групи експертів О. Романюк, Л. Чорнія, К. Рубановського, В. Поповича найбільше категорій пільговиків (57 категорій) формується за рахунок працездатного населення у працездатному віці [10, с. 40]. Це результати досліджень у довоєнний час. Зараз масштаби бенефіціарів набагато більші.

Одночасно, хотілося б навести справедливе ствердження О. Комарової стосовно того, що соціальні трансферти мають виконувати інклюзивну функцію: «Тінізація заробітної платні, ухилення від податків призводять до неможливості повноцінного відтворення і забезпечення добробуту особистості. Тому соціальні трансферти повинні виконувати стимулюючу функцію, що виражається в діях держави, які заохочують працездатних членів суспільства до трудової діяльності» [9, с. 77].

Тому вважаємо за доцільне розвивати превентивну політику мінімізації ризику соціально-трудої ексклюзії з реалізацією програм соціальної інклюзії, розвивати та підтримувати працездатних членів домогосподарств до залучення до суспільно-корисної діяльності шляхом удосконалення системи соціального захисту населення, яка має полягати в посиленні залежності між отриманням соціальної допомоги та участю у програмах активної політики зайнятості. Спираючись на вище наведене вважаємо за доцільне в системі соціального захисту запропонувати інститут соціальних трансфертів, обумовлених зайнятістю для

заохочення працездатного населення до соціально-економічної відповідальності та участі у створенні валової доданої вартості, ліквідації наслідків військових дій та відновлення економіки.

Подальший розвиток національного ринку праці потребує на удосконалення соціальної політики та системи соціального захисту шляхом стимулювання до офіційної зайнятості, до суспільно-корисній діяльності, що можливо шляхом інституціоналізації інституту обумовлених соціальних трансфертів у напрямку обумовленістю зайнятостю. Одним із важливих критеріїв, якому має відповідати система соціального захисту і що недостатньо використовується в соціальній практиці України – це наскільки соціальні програми сприяють зменшенню залежності від пільг та допомоги за рахунок переходу бенефіціару у категорію зайнятого населення. Тому соціальний захист для працездатного населення має формуватися за принципом соціально-трудової інклюзії – посилення залежності між соціальними внесками та розміром соціальної грошової допомоги.

Для незайнятого населення має застосовуватися інша редакція категорії «підходяща робота», та, яка потрібна економіці через військові дії. Крім того, незайняті особи можуть залучатися до інфраструктурних та громадських робіт незалежно від освіти та посади, яку вони обіймали раніше. Має бути здійснено розширення охоплення послугами професійної підготовки під потреби військового часу. На рис. 1 наведено підхід до формування інституту соціальних трансфертів, обумовлених зайнятостю, де наведено особливості залучення різних категорій населення до суспільно-корисної діяльності, що є особливо важливим у військовий час, коли суспільство та економіка потребують на свідомо відповідальну поведінку населення.

Сформовані пропозиції є важливими не тільки в контексті боротьби з бідністю, а й в контексті формування більш інклюзивного суспільства. Соціальні трансферти, обумовлені зайнятостю є більш інклюзивним інститутом у системі соціального захисту. Варто зазначити, що додаткова зайнятість сприяє збільшенню доходів без врахування обсягів допомоги. Для зайнятого населення та категорії осіб, які офіційно мають статус безробітних кількість годин зайнятості визначається на добровільній основі. Для осіб, які не входять до складу робочої сили, є економічно неактивним населенням обсяг годин зайнятості є обов'язковим. Для категорії населення - особи з дітьми потребує на розширення діяльність соціальних служб, до яких вони також можуть залучитися, що має бути враховано як обов'язкові години зайнятості.

Такий підхід формування інституту ОСТ сприятиме підвищенню формуванню соціальної якості через розвиток соціальної свідомості з підвищенням рівня добробуту суспільства. Соціальні трансферти, обумовлені зайнятостю підвищать ефективність соціальних програм захисту населення за рахунок інтеграції та реінтеграції бенефіціарів до соціально-трудової діяльності. Систематизація ефектів від дії даного інституту наведено на рис. 2.

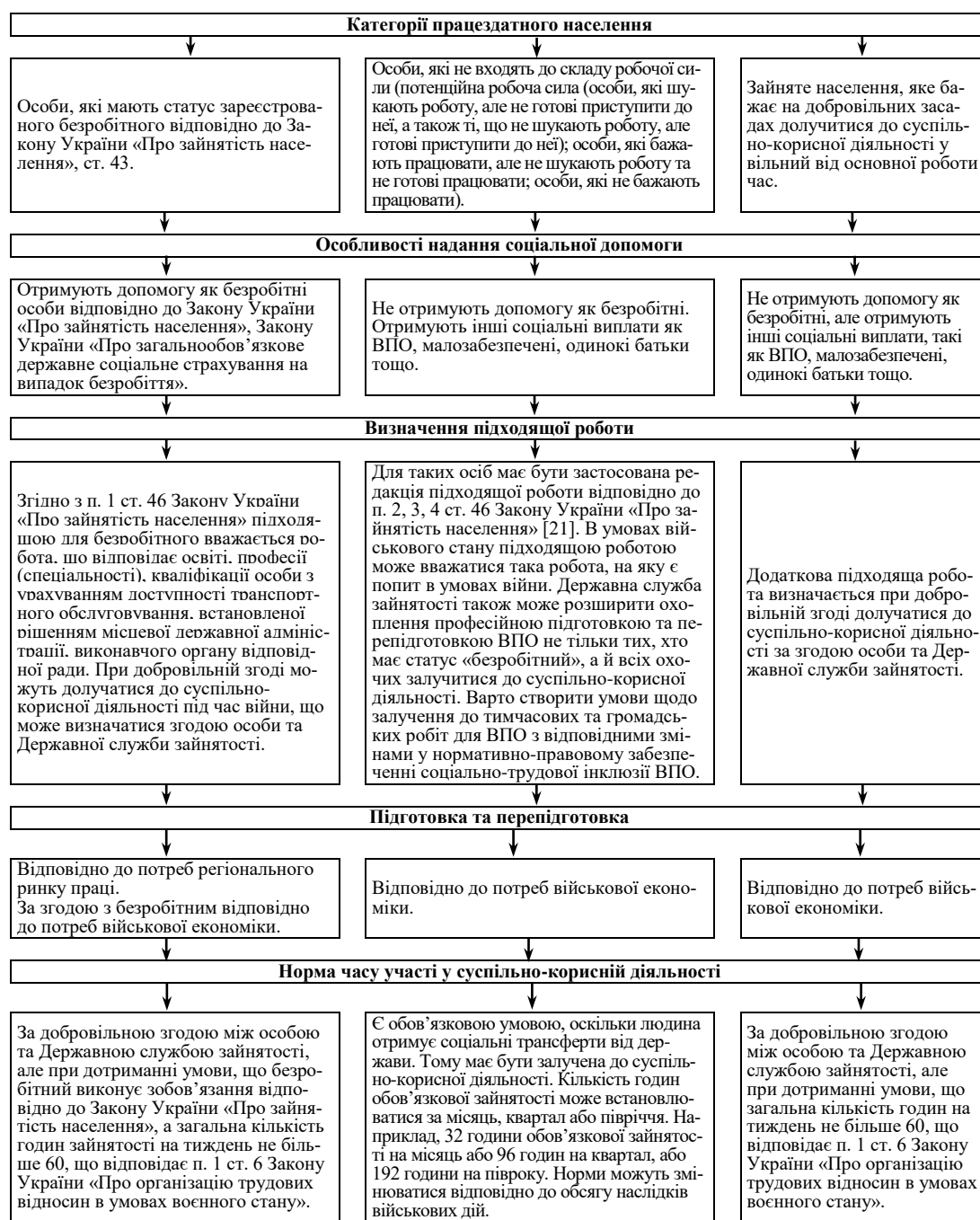

Рисунок 1. Підхід до формування інституту соціальних трансфертів, обумовлених зайнятістю

Джерело: пропозиції авторки.

Рисунок 2. Соціально-економічні ефекти соціальних трансфертів, обумовлених зайнятістю

Джерело: систематизовано авторкою.

Варто зазначити, що при використанні соціальних трансфертів, обумовлених зайнятістю, збільшується роль Державної служби зайнятості щодо формування пропозиції робочої сили відповідно до запитів національної економіки та необхідності відновлення інфраструктури, функції якої мають бути спрямовані не тільки на категорію осіб, яких офіційно визнано безробітними, а й на економічно неактивне населення. В даному напрямі для збалансування попиту та пропозиції робочої сили в умовах війни та під час відновлення економіки після війни в межах діяльності Державної служби зайнятості України доцільно формувати так звані матриці «еластичності професій» або «професійної гнучкості», сутність яких полягає в тому, щоб сформувати систему швидкого перенавчання з мінімальними витратами.

Наприклад, особи, які мають кваліфікацію зварника, після короткого курсу підготовки можуть працювати штампувальниками та т. інш. Такі соціальні практики активно розробляються та використовуються в Німеччині для основних сфер професійної діяльності і мають назву «матриці професійної гнучкості» [22].

Соціальна політика щодо стимулювання населення до зайнятості має стати частиною програми економічного розвитку України. Удосконалення соціального захисту шляхом інституціоналізації соціальних трансфертів із посиленням функції стимулювання до залучення до суспільно-корисної діяльності є важливим для відновлення економічного зростання та формування інклюзивного суспільства. Зміна реалій як в економіці, так і в суспільстві в цілому вимагає розширення кола функцій інститутів ринку праці, в т.ч. Державної служби зайнятості для залучення більшої чисельності неактивного населення до суспільно-корисної діяльності.

Такий підхід відповідає і намірам уряду щодо активізації працездатного населення. Міністр соціальної політики України Марина Лазебна окреслила наряду з іншими заходами у системі соціального захисту впровадження активних програм зайнятості та розвитку підприємництва, щоб замість безробітних ВПО отримати платників податків та створення робочих місць [23].

Висновки. Війна України та Росії внесла суттєві корективи в життя українського та світового суспільства, що відобразилося на переведенні економіки України на військові рейки. На військову інституціоналізацію потребує і соціальна політика та система соціального захисту, особливо працездатного населення. Це пов'язано з тим, що за останні місяці збільшилися обсяги фінансування виплат, пов'язаних із соціальною допомогою. В той же час загострилося питання трудової спроможності національного ринку праці не тільки через міграційні потоки, а й через формування нового попиту, який сформувався внаслідок потреб військової економіки. Для підвищення соціальної якості в контексті формування та використання людського капіталу потребує на інституціоналізацію система соціального захисту, особливо працездатного населення, яке має бути задіяне до потреб економіки, соціальної сфери, які сформувалися внаслідок війни. В умовах падіння економіки та доходів населення є обов'язок не тільки держави перед людьми, а й соціальна відповідальність людей перед суспільством, в якому вони живуть. З цією метою в статті визначено можливості інституціоналізації інституту соціальних трансфертів через обумовленість зайнятостю, суспільно-корисною діяльністю, що полягає у встановленні умови для працездатних осіб, які отримують соціальну допомогу, відпрацювати певну кількість годин для задоволення потреб військової економіки. Для зайнятого населення така зайнятість розглядається як додаткова і визначається на добровільних засадах із дотриманням норм національного трудового законодавства щодо кількості годин зайнятості на тиждень. На нашу думку, соціальні трансферти, обумовлені зайнятостю, є важливим інститутом у воєнній економіці України в контексті трудової мобілізації та посилення соціально-трудової інклюзії населення.

Література

1. Заражевська С. Назад у 90-ті? Економіка України може втратити до 50 %. Чи означає це, що українці збідніють удвічі. Forbes. URL: <https://forbes.ua/inside/nazad-u-90-ti-ekonomika-ukraini-mozhe-vtratiti-do-50-chi-oznachae-tse-shcho-ukraintsi-zbidniyut-vdvichi-29042022-5740> (дата звернення 10.05.2022).
2. Шосте загальнонаціональне опитування: адаптація українців до умов війни. Соціологічна група «РЕЙТИНГ». 19 березня 2022. 43 с. URL: https://rating-group.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1000_ua_032022_v__press.pdf (дата звернення 7.05.2022).
3. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні. Опитування загального населення. Раунд 2. 1 квітня 2022 року. Міжнародна організація з міграції. 10 с. URL: https://displacement.iom.int/sites/default/files/public/reports/IOM_Ukraine%20Displacement%20Report_R2_final_UKR.pdf (дата звернення 9.05.2022).
4. Засідання Президії НАН України 30 березня 2022 року. 31.03.2022. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8890> (дата звернення 23.05.2022).
5. Либанова Э. Война с Россией: как дать работу беженцам и что делать потом. Зеркало недели. 18 марта, 2022. URL: <https://zn.ua/SOCIUM/vojna-s-rossiej-kak-dat-rabotu-bezhentsam-i-cto-delat-potom.html> (дата звернення 1.05.2022).
6. Данилишин Б. Как государство может поддержать бизнес в условиях войны. Экономическая правда. 2022. 20 марта. URL: <https://www.epravda.com.ua/gus/columns/2022/03/20/684363/> (дата звернення 28.04.2022).
7. Снігова О. Як організувати відновлення України з прицілом на ЄС. Економічна правда. 3 травня 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/3/686566/> (дата звернення 7.05.2022).
8. Гнібіденко І. Глобальні зміни у соціально-трудої сфері: стан та вплив на трансформацію інститутів соціального захисту населення. Україна: аспекти праці. 2015. №4. С. 3-7.
9. Комарова О. Функціональне призначення соціальних трансфертів в умовах трансформації суспільства. Український соціум. 2008. №3(26). С. 75-82.
10. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан та перспективи реформування. К.: Центр громадської експертизи, 2009 р. 104 с.
11. Майже 78,1 млрд грн спрямовано на соціальні виплати протягом трьох місяців 2022 року в умовах воєнного стану. Урядовий кур'єр. 2022. 10 травня. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/majzhe-781-mlrd-grn-spryamovano-na-socialni-viplat/> (дата звернення 20.05.2022).
12. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (дата звернення 16.05.2022).
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 332 Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.05.2022).
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 331 Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.05.2022).
15. Постанова КМУ від 19 березня 2022 р. № 333 Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги

внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-kompensaciyi-vitrat-za-timchasove-rozmishchennya-vnutrishno-peremishchenih-osib-yaki-peremistilisya-u-period-voennogo-stanu-i-ne-333> (дата зверення 13.05.2022).

16. Загальна сума прямих збитків інфраструктури вже перевищує \$105.5 млрд. Kyiv School of Economics. 27 May 2022. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-infrastrukturi-vzhe-perevishhuje-105-5-mlrd/> (дата зверення 27.05.2022).

17. ООН: в Україні понад 8 млн внутрішньо переміщених людей. Це на чверть більше, ніж два місяці тому. Суспільне. Новини. 10 травня 2022. URL: <https://suspilne.media/237912-v-ukraini-ponad-8-miljoniv-vnutrisno-peremisenih-ludej-oon/> (дата зверення 17.05.2022).

18. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 « 2136-IX. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата зверення 11.05.2022).

19. Уряд: 1000 грн за вакцинацію тепер можна витратити на будь-які потреби. Finbalance. Фінанси та економіка. 04.03.2022. URL: <https://finbalance.com.ua/news/uryad-1000-hrn-za-vaktsinatsiyu-teper-mozhna-vitrachati-na-bud-yaki-potrebi> (дата зверення 4.05.2022).

20. Постанова Кабінету Міністрів України № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг». Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505-2014-%D0%BF#Text> (дата зверення 4.05.2022).

21. Закон України «Про зайнятість населення». Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата зверення 15.05.2022).

22. Гаськов А. Методология планирования предложения услуг ПО на основе спроса URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---ifp_skills/documents/generic-document/wcms_635739.pdf (дата зверення 26.04.2022).

23. Мінсоцполітики спільно з Агентством США з міжнародного розвитку координуватимуть додаткові програми грошової допомоги постраждалим від війни. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. 11 травня 2022. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/21817.html> (дата зверення 20.05.2022).

References

1. Zarazhevska, S. “Nazad u 90-ti? Ekonomika Ukrainy mozhe vtratyty do 50 %. Chy oznachaie tse, shcho ukraintsi zbidniut udvichi”. [“Back in the 90’s? Ukraine’s economy may lose up to 50 %. Does this mean that Ukrainians are twice as poor?”]. *Forbes*. <https://forbes.ua/inside/nazad-u-90-ti-ekonomika-ukraini-mozhe-vtratiti-do-50-chi-oznachaie-tse-shcho-ukraintsi-zbidniut-udvichi-29042022-5740> (accepted 10.05.2022). [in Ukrainian].

2. Shoste zahalnonatsionalne opytuvannia: adaptatsiia ukraintsiiv do umov viiny. [Sixth nationwide poll: adaptation of Ukrainians to the conditions of war]. *Sotsiolohichna hrupa «REITYNH»* (19.03.2022). https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1000_ua_032022_v__press.pdf (accepted 7.05.2022). [in Ukrainian].

3. Zvit pro vnutrishnie peremishchennia v Ukraini. Opytuvannia zahalnoho naselennia. [Report on Internal Relocation in Ukraine. General population survey]. Raund 2 (1.04.2022). Mizhnarodna orhanizatsiia z mihratsii. [https://displacement.iom.int/sites/default/files/public/reports/IOM_Ukraine %20Displacement %20Report_R2_final_UKR.pdf](https://displacement.iom.int/sites/default/files/public/reports/IOM_Ukraine%20Displacement%20Report_R2_final_UKR.pdf) (accepted 9.05.2022) [in Ukrainian].
4. Zasadnna Prezydii NAN Ukrainy 30 bereznia 2022 roku. [Meeting of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine]. (31.03.2022). <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8890> (accepted 23.05.2022) [in Ukrainian].
5. Libanova, E. "Vojna s Rossiej: kak dat' rabotu bezhencam i chto delat' potom". ["War with Russia: how to give jobs to refugees and what to do next"]. *Zerkalo nedeli* (18.03.2022). <https://zn.ua/SOCIUM/vojna-s-rossiej-kak-dat-rabotu-bezhentsam-i-cto-delat-potom.html> (accepted 1.05.2022) [in Russian].
6. Danilishin, B. "Kak gosudarstvo mozhet podderzhat' biznes v usloviyah vojny". ["How the state can support business in times of war"]. *Ekonomicheskaya pravda* (20.03.2022). <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/03/20/684363/> (accepted 28.04.2022) [in Russian].
7. Snihova, O. "Yak orhanizuvaty vidnovlennia Ukrainy z prytsilom na YeS". ["How to organize the reconstruction of Ukraine with a view to the EU"]. *Ekonomichna pravda* (3.05.2022). <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/3/686566/> (accepted 7.05.2022) [in Ukrainian].
8. Hnibidenko, I. "Hlobalni zminy u sotsialno-trudovii sferi: stan ta vplyv na transformatsiiu instytutiv sotsialnoho zakhystu naselennia". ["Global changes in the social and labor sphere: the state and impact on the transformation of social protection institutions"]. *Ukraina: aspekty pratsi* 4 (2015): 3-7. [in Ukrainian].
9. Komarova, O. "Funktsionalne pryznachennia sotsialnykh transfertiv v umovakh transformatsii suspilstva". ["Functional purpose of social transfers in the conditions of society transformation"]. *Ukrainskyi sotsium* 3, no. 26 (2008): 75-82. [in Ukrainian].
10. *Systema sotsialnoho zakhystu ta sotsialnoho zabezpechennia v Ukraini. Realnyi stan ta perspektyvy reformuvannia*. [The system of social protection and social security in Ukraine. The real state and prospects of reform]. Kyiv: Tsentr hromadskoi ekspertyzy, 2009. [in Ukrainian].
11. Maizhe 78,1 mlrd hrn spriamovano na sotsialni vyplaty protiahom trokh misiatsiv 2022 roku v umovakh voiennoho stanu. [Almost UAH 78.1 billion has been spent on social benefits during the three months of 2022 under martial law.]. *Uriadovyi kurier* (10.05.2022). <https://ukurier.gov.ua/uk/news/majzhe-781-mlrd-grm-spryamovano-na-socialni-viplat/> (accepted 20.05.2022) [in Ukrainian].
12. Ofitsiynyi sait Ministerstva finansiv Ukrainy. <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (accepted 16.05.2022) [in Ukrainian].
13. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20 bereznia 2022 r. № 332 Deiaki pytannia vyplaty dopomohy na prozhyvannia vnutrishno peremishchenym osobam. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 20, 2022 № 332 Some issues of payment of living allowances to internally displaced persons]. Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022- %D0 %BF#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text) (accepted 12.05.2022) [in Ukrainian].
14. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.03.2022 r. № 331 Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia robotodavtsiu kompensatsii vytrat na oplatu pratsi za pratsevlashtuvannia vnutrishno peremishchenykh osib vnaslidok provedennia boiovykh dii pid chas voiennoho stanu v Ukraini. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 20, 2022 № 331 On approval of the Procedure for providing the employer with compensation for labor costs for employment of internally displaced persons as a result of hostilities during martial law in Ukraine]. Ofitsiynyi sait

Verkhovnoi Rady Ukrainy. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text> (accepted 12.05.2022) [in Ukrainian].

15. Postanova KМУ vid 19 bereznia 2022 r. № 333 Pro zatverdzhennia Poriadku kompensatsii vytrat za tymchasove rozmishchennia vnutrishno peremishchenykh osib, yaki peremistylisia u period voiennoho stanu i ne otrymuiut shchomisiachnoi adresnoi dopomohy vnutrishno peremishchenym osobam dlia pokryttia vytrat na prozhyvannia, v tomu chysli na oplatu zhytlovo-komunalnykh posluh. [Resolution of the Cabinet of Ministers of March 19, 2022 № 333 On approval of the Procedure for compensation of expenses for temporary accommodation of internally displaced persons who moved during martial law and do not receive monthly targeted assistance to internally displaced persons to cover living expenses, including housing utilities.]. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-kompensaciyi-vytrat-za-tymchasove-rozmishchennya-vnutrishno-peremishchenih-osib-yaki-peremistylisia-u-period-voyennogo-stanu-i-ne-333> (accepted 13.05.2022) [in Ukrainian].

16. Zahalna suma priamykh zbytkiv infrastruktury vzhe perevyshchuie \$105.5 mlrd. [The total amount of direct infrastructure damage already exceeds \$ 105.5 billion]. Kyiv School of Economics (27.05.2022). <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-infrastrukturi-vzhe-perevishhuie-105-5-mlrd/> (accepted 27.05.2022) [in Ukrainian].

17. OON: v Ukraini ponad 8 mln vnutrishno peremishchenykh liudei. Tse na chvert bilsh, nizh dva misiatsi tomu. [UN: more than 8 million internally displaced people in Ukraine. That's a quarter more than two months ago]. Suspilne. Novyny (10.05.2022). <https://suspilne.media/237912-v-ukraini-ponad-8-miljoniv-vnutrisno-peremisenih-ludej-oon/> (accepted 17.05.2022) [in Ukrainian].

18. Zakon Ukrainy «Pro orhanizatsiiu trudovykh vidnosyn v umovakh voiennoho stanu» vid 15.03.2022 №2136-IX. [Law of Ukraine "On the organization of labor relations in martial law"]. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (accepted 11.05.2022) [in Ukrainian].

19. Uriad: 1000 hrn za vaktsynatsiiu teper mozna vytrachaty na bud-yaki potreby. [Government: UAH 1,000 for vaccination can now be spent on any needs]. Finbalance. Finansy ta ekonomika (04.03.2022). <https://finbalance.com.ua/news/uryad-1000-hrn-za-vaktsynatsiyu-teper-mozna-vitrachati-na-bud-yaki-potrebi> (accepted 4.05.2022) [in Ukrainian].

20. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 505 «Pro nadannia shchomisiachnoi adresnoi dopomohy vnutrishno peremishchenym osobam dlia pokryttia vytrat na prozhyvannia, v tomu chysli na oplatu zhytlovo-komunalnykh posluh». [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 505 "On providing monthly targeted assistance to internally displaced persons to cover living expenses, including housing and communal services"]. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505-2014-%D0%BF#Text> (accepted 4.05.2022) [in Ukrainian].

21. Zakon Ukrainy «Pro zainiatist naseleennia». [Law of Ukraine "On Employment"]. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (accepted 15.05.2022) [in Ukrainian].

22. Gas'kov A. Metodologiya planirovaniya predlozheniya uslug PO na osnove sprosa. [Demand-Based Software Service Supply Planning Methodology]. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---ifp_skills/documents/genericdocument/wcms_635739.pdf (accepted 26.04.2022) [in Russian].

23. Minsotspolityky spilno z Ahentstvom SSHA z mizhnarodnoho rozvytku koordynuvatymut dodatkovi prohramy hroshovoi dopomohy postrazhdalym vid viiny. [The Ministry of Social Policy together with the United States Agency for International Development will coordinate additional financial assistance programs for war victims]. Ofitsiinyi sait Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy (11.05.2022). <https://www.msp.gov.ua/news/21817.html> (accepted 20.05.2022) [in Ukrainian].

SOCIAL TRANSFERS: CONDITIONALITY OF EMPLOYMENT IN THE MILITARY ECONOMY OF UKRAINE

Tetiana V. Perehudova,

PhD (Economics), Senior Researcher,
Associate Professor,
State Organization "Institute of the
Economy and Forecasting of the National
Academy of Sciences of Ukraine"
(Ukraine)
ORCID 0000-0002-3093-6104

Abstract. The article is devoted to the improvement of the system of social protection of the population in the context of the institute of conditioned social transfers. The losses of the economy due to hostilities on the territory of Ukraine and changes in social protection to support the income of the population are analyzed. The peculiarities of the institute of conditioned social transfers in the system of social protection are considered. Possibilities of institutionalization of this institute due to conditionality by employment, socially useful activity that is important in the military economy of Ukraine are determined. Proposals have been made to improve the legal framework for social protection through social transfers due to employment, which, according to the author, is important in the context of labor mobilization and strengthening social and labor inclusion during and after the war to support and restore the economy. The purpose of the article is to substantiate the institutionalization of conditioned social transfers by establishing the condition to be involved in socially useful activities that are relevant in the context of inclusive society and in the military economy of Ukraine. It is important to establish a mechanism of general labor mobilization in support of the social sphere and the economy, which is to increase the involvement of the unemployed and the population, which may be additionally employed during non-working hours, in public, infrastructural works related to the elimination of hostilities, supporting the economy in accordance with the new needs of the labor market. This can be ensured by expanding the functions of the State Employment Service of Ukraine in the direction of providing training services, retraining for professions needed by the military economy not only among the officially unemployed, but also among the unemployed. For the unemployed, a different version of the "suitable work" category should be used, which is needed by the economy through military action.

Keywords: social transfers; the social protection; employment; martial law; economy; labor market.

Стаття надійшла до редакції 24.05.2022